

veszi a lábáról. Aláírja hamis tanuvalomását. A második felvonás az alapítétel újabb bizonyítéka. Lizzie megbánja, hogy aláírta a hamis vallomást. A néger üldözői elől hozzá menekül. Lizzie ismét meg akarja védeni és sikra akar szállni az igazság mellett, de most Fred készíti, — részben erőszakkal, részben anyagiakkal, — arra, hogy meggyőződése ellenére cselekedjék.

A darab jó, már csak azért is, mert az alapeszméje nincs vezércikkyszerűen kifejezve benne, a néző, vagy olvasó feszült színpadi cselekményt kap, amelyből önként vonja le a konkluziót. Sartre determinizmusa végeredményben nem újkeletű. A görög végzettragédiáktól és a vallási determinizmus hívóin keresztül vezet az út. Senki se vonja kétségbe a különféle társadalmi, politikai, gazdasági és szellemi erőknek az egyénre gyakorolt hatását. Az akarati szabadságot szerintünk a világ külső tényezőinek és a minden emberben rejlő többféle „én”-nek különféle viszonylatai szabják meg, ha már mindenáron ezt a problémát feszegetjük. A darabban is Lizzie az igazságot akarja, de jellemében van a másik adottság is, ami részben társadalmi és anyagi helyzetével is összefüggésben áll, a kiszolgáltatottság, a sznobizmus, az érzelmesség. Az igazság eleinte nagyobb benne, de később a külső ráhatások erősödése folytán jellemének sznob és érzelmes volta lesz erősebb. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy ez a determinizmus nem általánosítható mindenkire egyforma mértékben. Sartre is olyan hőst választott tételének illusztrálására, akinek bár kétségtelenül van akarata, jellemében és társadalmi helyzetében nagyfokú megkötöttség van. Végül még csak annyit, hogy az „actions gratuites” is erősen korlátozzák a sartréi existencializmus egyetemes érvényszerűségét.

K. L.

J. P. SARTRE: TEMETETLEN HOLTAK. (Káldor.)

A francia ellenállási mozgalom hőseinek állít emléket benne az író. A páncs szerint egy falut kell elfoglalniok. A vállalkozás nem sikerül. Foglyul ejtik és kínozzák őket, ölnék, meghalnak, de nem vallanak. Ez a darab rövid témája. Ezzel azonban semmit se mondunk. A darab nagy értéke abban a döbbenetes erejű és mélybe hatoló telekraiban van, amellyel az író elének állítja szereplőit a nagy próbatétel, a

kínzás és a halál előtt. Másik nagy érdeme, hogy ebben a témában is, — ami könnyen csábít propaganda ízű túlzásokra, — az emberi problémát látta meg. Egyetlen hibája a darabnak, hogy túl sok benne a kím és gyötrellem. Szinte már az esztétikán túli hatást tesz néha.

K. L.

LOPE DE VEGA: GYILKOS FALU. (Bp. Szfv. Ir. Int.)

Ez a történelmi dráma Ferdinánd és Izabella idejében játszódik. Fernan Gomez a Calatrava rend komturja Fuenta Ovejuna nevű spanyol falu kegyura zsnarnoki önkénnyel uralkodik a falu parasztjai fölött. Az asszonynepet meggyalázza, a férfiakat megkorbácsolatja, a termést elszedi. A nép végül fellázad. A zsnarnokoskodó kiskirályt megölik. A király inkvizitort küld a faluba, de a gyilkost senki se árulja el. A tettet az egész falu magára vállalja. Ezt a témát jó szerkezeti felépítésben, egvve fokozódó feszültség formájában kapjuk. A szereplők jellemzése is jól sikerült. A fordítás nyelvezete természetes és szellemes. Gáspár Endre kétségtelenül jó munkát végzett az átdolgozással és értékes darabbal gyarapította Lope de Vega magyarnyelvű repertoire-ját. A dráma különleges helyet foglal el a hihetetlen termékenységgű Lope de Vega munkásságában is, amennyiben a darab főhőse tulajdonképpen egy közösség, a falu népe. Rá kell azonban mutatnunk arra is, hogy a dráma minden erénye mellett is magában hordja a spanyol dráma jellegzetes fogyatékoságát: a galantériát és — különösen az előkelőbb szereplőknél, — a merev etikettszerűséget, a tirádát. Calderon és Lope de Vega darabjai kissé mind operaszerűek. A hősök a legnagyobb szenvedély és lelki felkavartság ziláltságában is szinte művészi és logikai tökéletességgel felépítve beszédet „vágnak ki”, ami bizonyos fokú, — ma már kissé avultan ható, — deklamálás színjátszói stílust követel meg.

K. L.

MAXIM GORKIJ: JEGOR BULICSOV ÉS A TÖBBIÉK. (Athenaeum.)

A dráma — a pesti Nemzeti Színház előadásában Somlay Arturral a címszerepben, — az orosz forradalom előestéjén játszódik és egy csomó korrupt alakot visz a színre. Gorkij ebben a darabjában is az „Éjjeli menedékhely”-ben alkalmazott drámaírói technikát kö-